

ՄԻԽԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Ֆիզենկճեան Անի

*ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ
Հայաստան*

Համառոտ ներածություն: Յօդուածը կը ներկայացնէ Վենետիկի Միխթարեան միաբանութեան կրթական գործունէութիւնը Հալէպի մէջ: Ութսուն եւ հինգ տարիներու ընթացքին Միաբանութիւնը անգնահատելի ծառայութիւն մատուցած է հայեցի կրթութեան անհրաժեշտ կենսական եւ փրկարար գործին. միաբանութեան հայրերը համոզուած էին, որ հոգեկրթութիւնն ու լուսաւորութիւնը կենսական բարիքներն են, որոնցմով կը կերտուէր սերունդներու դաստիարակութեան ճանապարհին ու ազգապահպանումի խոր գիտակցութեամբ՝ հայուն մէջ մարդը, քրիստոնէան ու քաղաքացին:

Սուրիոյ տասնամեայ պատերազմի (2011-2021) թէժ օրերուն Հալէպի Միխթարեան վարժարանը եւս հրթիռակոծման թիրախ դարձաւ իսլամական ահաբեկիչներու կողմէ, որուն պատճառաւ ժամանակաւոր փակ պահեց իր դռները:

Բանալի բառեր: Վենետիկ, Միխթարեան միաբանութիւն, Հալէպ, կրթական, կաթողիկէ, ֆրանսական իշխանութիւն, երկրորդական վարժարան, ազգային:

Հետազոտութեան հիմնախնդիրը: Վենետիկի Միխթարեան միաբանութեան հովանաւորութեամբ Հալէպի մէջ վարժարան ունենալը ազգային պահանջք էր պարզ այն պատճառով, որ Հայ կաթողիկէները, ստուար թիւ կազմելով եւ բարձրագոյն կրթարաններ ունենալով հանդերձ, որպէս քրիստոնէաներ միւս քրիստոնէայ փոքրամասնութիւններէն կը զանազանուէին ու կը ճանչցուէին ոչ թէ ազգութեամբ, այլ յարանուանութեամբ: Անոնք հայ կաթողիկէներ անուանուելով՝ հեռու էին հայութենէ [2, էջ 1], իսկ հայերէնը միայն կը հնչէր եկեղեցւոյ արարողութեան ժամանակ: Իրենց դպրոցներէն ներս կ'աւանդուէին ֆրանսերէն, արաբերէն եւ իտալերէն: Ուրեմն հարկաւոր էր հայեցի կրթութիւն աւանդող վարժարան մը, որուն գլխաւոր նպատակը ըլլար խթանել հայոց լեզուի ուսուցումն ու տարածումը:

Հիմնախնդիրին առնչուող արդիական այլ հետազոտութիւններու եւ հրատարակութիւններու կարճ վերլուծութիւնը: Թեմայի վերաբերեալ միակ ամբողջական ուսումնասիրութիւնը եւ սկզբնաղբիւրը Հալէպի միխթարեան վարժարանի յիսնամեակին նուիրուած Յուշամատենան է, ուր մանրամասն ներկայացուած են վարժարանի ծնունդի, կրթակազմակերպչական եւ մշակութային յիսնամեայ գործունէութեան վերաբերեալ պատմաարժեքային տեղեկութիւններ: Դժբախտաբար, վարժարանի պատմութեան վերաբերեալ արխիւային փաստաթուղթեր անհասանելի էին, սակայն այդ բացը եկաւ լրացնելու Սփիւռքի հայալեզու մամուլը՝ «Արեւ», «Եփրատ», «Յառաջ», «Աւետիք», «Օշական» պարբերաթերթը, «Բազմավէպ» հանդէսը, ինչպէս նաեւ Յակոբ Զոլաքեանի «Մուրիահայ դպրոցի պատմութիւն» Ա. հատորը եւ այլն:

Յօդուածի նպատակը: Յօդուածին նպատակն է գիտական հասարակութեան իրազեկ դարձնել Վենետիկի Միխթարեան միաբանութեան Հալէպի հայ համայնքի մատու-

ցած կրթադաստիարակչական ու հոգեմտաւոր ծառայութեան մասին, որ հետագօտողներու կողմէ սակաւ ուսումնասիրուած է:

Հետագօտութեան նորոյթը: 85ամեայ ճանապարհին Հալէպի Միփթարեան վարժարանը մեծ դժուարութեամբ կրցաւ յաղթահարել խոչընդոտները եւ իրականացնել անկատար յոյսերը: Մուրիական տասնամեայ պատերազմի օրերուն եւս շնորհիւ Վենետիկի միաբաններու հոգածութեան, վարժարանի շրջանաւարտներու եւ բարեխնամ ծառայողներուն, այսօր կը շարունակէ իր գոյերթը: Ուստի պատմութեան ուսումնասիրութիւնը այժմեական է եւ ունի քաղաքական, կրթամշակութային նշանակութիւն:

Հիմնական նիւթի շարադրանքը:

Ա. Վարժարանի հիմնադրման անհրաժեշտութիւնը

Յետեղեռնեան շրջանին, նոր ձեւաւորուած սփիւռքի համայնքներու կողքին, հին հայկական գաղթավայրերը եւս, ինչպիսին Հալէպը, համալրուած էին նոր գաղթականներով: Հայաշատ բնակավայրերու նորաստեղծ եւ գործող համայնական կառոյցները՝ եկեղեցի, դպրոց, մշակութային օճախներ, ի գին կատարուած զոհողութիւններու, այլեւս ի վիճակի չէին բաւարարելու անհամար գաղթականներու կարիքները: Հալէպի մէջ գործող գաղթականաց վարժարաններն անգամ այլեւս ի գօրու չէին նորագաղթ երեխաներու ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու: Ուստի 1920-1930-ական թթ. ազգին ներկայացուցիչները հնարաւոր միջոցներ կը ձեռնարկէն մատաղ սերունդի լեզուի պահպանութեան (այդ թուականներուն թրքախօսութիւնը համատարած երեւոյթ էր Հալէպի հիւղաւանաբնակ գաղթականներու մօտ) եւ կրթադաստիարակչական հիմնախնդիրները լուծելու:

1920-ական թթ. Հալէպի մէջ արդէն կը գործէին յարանուանական (աւետարանական եւ կաթողիկէ), տարրական եւ երկրորդական վարժարաններ, իսկ նորակազմ համայնքի հայկական (առաքելական) կրթարանները մանկապարտեզներ, նախակրթարաններ [1, էջ 13] եւ որբանոցներ էին: Համայնքէն ներս Հալէպի Ազգային առաջնորդարանի հովանաւորութիւնը վայելող երկրորդական վարժարան գոյութիւն չունէր: Բերիոյ թեմի [Բերիա, Հալէպի պատմական անունն է, որով թեմը կոչուած է] ազգային իշխանութեան երկրորդական վարժարան ունենալու փորձերը ձախողած էին: Իսկ հայ կաթողիկէ եկեղեցին, որ Մուղղուսի զինադադարէն ետք ստուար թիւ կը կազմէր եւ օժտուած էր կրօնական եւ կրթական հաստատութիւններով ու համայնքէն ներս աշխոյժ գործունէութիւնը կը ծաւալէր, 1920-ական թթ. երկրորդ կիսուն արդէն կորսնցուցած էր կենսունակութիւնը: Վարժարաններէն ներս հայ աշակերտներուն հայերէնի դասաժամեր կը յատկացուէին, երբ անոնց թուաքանակը որոշ թիւի մը յանգէր եւ յաւելեալ վճարումներ կատարուէին: Հետեւաբար խաթարուած էին մայրենիի ուսուցումն ու տոհմային ոգին [2, էջ 3]: Աւելին, Հալէպի Ազգային նախակրթարանէ շրջանաւարտ աշակերտին հեշտ չէր իր ուսումը կատարելագործել տեղի ֆրանսական հաստատութեան մէջ կամ մեկնիլ Կիպրոսի Մելգոնեան, Պէրոյթի Հայ ճեմարան եւ կամ Երուսաղէմի ընծայարան՝ ի տարբերութիւն Հալէպի Ամերիկեան քոլէճի (Ալեփփօ քոլէճի) հայ աշակերտին, որ իր ուսումնական ընթացքը աւարտելէ եւ քոլէճի վերջին երկու կարգերը «ֆրեշմէն եւ սոֆոմոր», Հալէպ կամ Պէրոյթ շարունակելէ ետք, դիւրաւ ուսումնառութիւնը կրնար շարունակել Պէրոյթի Ամերիկեան համալսարանը [4, էջ 3]:

Ուստի, Ազգային երկրորդական վարժարանի մը ծնունդը եւ ֆրանսական պաքալորեայի աւարտական քննութիւններուն հայերէն լեզուի ներգրաւուիլը դասացանկին՝

անհրաժեշտ պահանջք դարձած էր [4, էջ 3]:

Հալեպի ֆրանսական Լիսէի աւարտականի կարգ մը ուսանողներ եւ շրջանաւարտ երիտասարդներ կ'այցելէին Հալեպի ֆրանսական հաստատութիւնները, հետազօտական աշխատանք կը կատարէն եւ արդիւնքները կը հրապարակէն օրուան հայ մամուլին մէջ: 1934-1935 թթ. կ'որոշեն ճիգ չխնայել իրականացնելու համար վերոնշեալ երկու կենսական, բայց դժուարին հիմնախնդիրները: Անոնք (երիտասարդները) յաճախակի հանդիպումներ կ'ունենան համայնքի երեւելիներու՝ Բերիոյ թեմի առաջնորդ Արտաւազդ արք. Սիրմէանի, բանասէր բժշկ. Յարութիւն Տէր-Ղազարեանի, բժիշկներ Ահարոն Խաչատուրեանի, Յովհաննէս Հրեշտակեանի եւ Կիրակնօրեայ վարժարաններու վարիչ-տնօրէն Լեւոն Զենետիկի հետ, որոնք իրենց կարգին հնարաւոր քայլեր կը ձեռնարկէն: Նամակներ կը յղեն հայ պատասխանատու շրջանակներու՝ ՀԲԸ Միութեան քարտուղար Վահան Մալեգեանին, Արշակ Զօպանեանին, հանրածանօթ քարտիզագէտ Զատիկ Խանգատեանին, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Բաբգէն Ա. Կաթողիկոսին: Համայնքի ազգայինները տոհմային դաստիարակութիւնը կենսական խնդիր համարելով եւ հայ մանուկը այլասերումէ փրկելու առաջադրանքէն թելադրուած խորհրդակցաբար պաշտօնագիրով կը դիմեն երկարամեայ կրթամշակութային բեղուն գործունէութիւն եւ երեքդարեայ պատմութիւն ունեցող Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան նորընտիր աբբահօր՝ Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեանին՝ խնդրելով, որ միաբանութեան հայրերը Հալեպի հայաշատ համայնքին մէջ երկրորդական վարժարանի մը հիմնումին ձեռնարկէն: Կոչին ընդառաջելով՝ աբբահայրը Հալեպ կ'ուղարկէ Հ. Վրթանէս Խանպէկեանը, [3, էջ 487], [7, էջ 18]: Տարուած աշխատանքը անարդիւնք չի մնար ե՛ւ «Ա. Զօպանեանի, Զատիկ Խանգատեանի, ե՛ւ տնօրէն Էմիլ Մաթիէոյին կողմէ՝ Ֆրանսայի կրթական նախարարութեան մօտ, մասնաւոր հրամանագրով հայերէն լեզուն» կ'ընդունուի «որպէս երկրորդ լեզու ֆրանսական պաքալորեային քննութեանց» [4, էջ 3]:

Բերիոյ թեմի Առաջնորդ Տ. Արտաւազդ արք., որ մօտէն տեղեակ էր երիտասարդներու գործունէութեան, իր «Պատմութիւն Հալեպի Հայոց» աշխատութեան մէջ կը նշէ, որ «Լուսաւորչական հայերն էին որ փափաքեցան Հալեպի կաթողիկէ հայոց ազգային ու մտաւոր զարգացումին համար Մխիթարեանց վարժարան մը հաստատել տալ» [6, էջ 536]:

Վենետիկէն ուղարկուած հայր Վրթանէս, 1935 թ. Հալեպ ժամանելով, առաջին հերթին կ'ուսումնասիրէ նոր միջավայրը եւ երկրորդական վարժարան մը հիմնելու հնարաւորութիւնները: 1935-1936 տարիներուն կամաւորաբար կը ստանձնէ Հալեպի հայ կաթողիկէ ծխական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ դպրոցի «հայ արաբախօս մանչերու» վարժարանի տեսչութեան պաշտօնը:

Միաբանութիւնը Հալեպի մէջ չունէր սեփական շէնք, որով կարենար իրականացնել դպրոցաբացման ընթացքը: 1936 թ. քաղաքի ազգայիններու եւ հայր Վրթանէսի շնորհիւ Հալեպի «Հայ կաթողիկէ վարժարան» անունով կրթարանը կը բանայ դռները Պաղատ կայարան կոչուած թաղամասին, վարձու երեքյարկանի շէնքի մը մէջ, որ ունէր 14 մեծ ու փոքր սենեակներ [2, էջ 15]:

1938 թ. վարժարանը կը տեղափոխուի Թիլէլ փողոց, կ'անուանափոխուի՝ «Մխիթարեան» վարժարան: Առաջին տնօրէնը Հայր Վրթանէս վրդ. Խանպէկեանն էր, որուն կը գործակցին հայրեր՝ Մանուէլ վրդ. Թաշճեան, Սամուէլ Ադամեան եւ Իգնատիոս Ադամեան [4, էջ 4]:

Բ. Ութսունհինգամեայ կրթական ուղին

Հալեպի Մխիթարեան վարժարանի միաբաններու հիմնական առաջադրանքները պատշաճ լուծման կը կարօտէին. ա) վարժարանի ուսումնական ծրագիրը համապատասխանեցնել միաբանութեան նպատակին, որ հայաշունչ դաստիարակութիւն ջամբելն էր նորահաս սերունդին, բ) ծրագիրին մէջ ընդգրկել հայերէն լեզուի, գրականութեան եւ հայոց պատմութեան ուսուցումը, գ) Մխիթարեան վարժարանը պետք է կատարէր համայնքի հայկական միջին եւ աւագ վարժարանի դերը՝ մրցելով տեղական ֆրանսական բարձրագոյն վարժարաններուն: Այդ առումով հայերէնի առընթեր՝ կ'որդեգրէ ֆրանսական պետութեան ուսումնական ծրագիրը [7, էջ 21]:

Վարժարանը կ'ունենայ մանչերու նախակրթարան, միջին եւ աւագ բաժիններ, մանկապարտէզը երկսեռ:

1940 թ. մայիսին ֆրանսական սերթիֆիքային՝ վարժարանի 10 սաներէն ինի յաջողութիւնը նոր ազդակ կը հանդիսանայ բարելաւելու կրթարանի ուսումնաձրագիրը:

Բ. Աշխարհամարտի աւարտին Սուրիոյ արաբ ժողովուրդը ազատագրական պայքար կը մղէր՝ 1945 թ. ֆրանսացիները երկրէն վտարելու եւ անկախութիւն ձեռք բերելու: 18 հոկտեմբեր 1945 թ. պետական հրամանագիրով կը փակուին Հալեպի ֆրանսական Ֆրէր Մարիսքներուն եւ Թէր Սէնթ վարժարանները: Իսկ տուեալ վարժարաններու աշակերտները պիտի դիմէին տեղական վարժարաններ՝ իրենց ուսումնառութիւնը շարունակելու: Մխիթարեան վարժարանը, որ որդեգրած էր ֆրանսական ծրագիր եւ ուներ երկրորդական բաժին, անհրաժեշտ միջոցներ կը ձեռնարկէ վարժարանի դռները բաց պահելու: Հայ Կաթողիկէ հօր կողմէ կ'առաջարկուի, որ Մխիթարեան հայրերը յատուկ դասընթացք կազմակերպեն քաղաքի արաբախօս քրիստոնէայ աշակերտներուն: Կաթողիկէ հայերը միաժամանակ իրենց պատրաստակամութիւնը կը յայտնեն գործը յաջողութեամբ պսակելու համար: Այսպիսով՝ վարժարանի ղեկավարութիւնը նոր ծրագիր կը մշակէ, նոր պայմաններու համահունչ եւ յատուկ արաբախօս աշակերտներուն, որոնց թիւը հետզհետէ աճ կ'արձանագրէր [7, էջ 53]:

1946-1947 տարեշրջանին Մխիթարեան վարժարանը ստացած էր նոր դիմագիծ: Սակայն այս վիճակը երկար պիտի չտևէր: Ֆրանսացիներու Սուրիայէն վերջնական հեռացումով պետականօրէն օտար կրթական հաստատութիւններուն կը թոյլատրուի վերաբանալ դռները, այսպիսով՝ արաբախօս աշակերտները կը վերադառնան իրենց նախկին վարժարանները:

Մխիթարեան վարժարանի աշակերտութեան թիւը կը սկսի նօսրանալ նաեւ՝ Մեծ Հայրենադարձութեան տարիներու՝ 1946 թուականէն ետք, բայց այս պատճառ չի դառնար ուսման մակարդակի խախտումին [7, էջ 58]: Վարժարանը 1950-1951 տարեշրջանէն սկսեալ ֆրանսական ուսումնական ծրագրի փոխարէն կ'որդեգրէ արաբական պետական ծրագիրը, իսկ ֆրանսերէնը կը դառնայ երրորդ լեզու հայերէնէն ետք: 1951-1952 տարեշրջանին ֆրանսերէն լեզուի առընթեր ծրագիրին մաս կը կազմէ նաեւ անգլերէնը [7, էջ 80]:

Մխիթարեան միաբանութեան Հալեպի վարժարանը 1935-1967 թթ. կը գործէ որպէս Մխիթարեան մանչերու երկրորդական վարժարանը: 1952 թ. վարժարանը պետականօրէն մաս կը կազմէ հայ կաթողիկէ համայնքի դպրոցներու ցանցին:

1961 թ. վարժարանին համար կը գնուի նոր հողատարածք: 1963-1964 թթ. «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հիմնարկութեան քաջալերանքով եւ նիւթական աջակցութեամբ կը սկսին շէնքի շինարարական աշխատանքները: 1967 թ. սեպտեմբերին Սուրիոյ կրթութեան նախարարի կողմէ կը հրապարակուի թիւ 127-րդ հրամանագիր օրէնքը,

որուն դեմ կ'ընդդիմանան կաթողիկե համայնքի հայրերը. հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ սուրիական պետութեան յանձնարարութեամբ համայնքի 50 վարժարաններէն մաս մը կը պետականացուի, միւս մասը կը փակուի, որոնց կարգին նաեւ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանը [7, էջ 160-162]:

1971 թուականէն ետք, երբ երկրի վարչակարգը փոխուած էր, եւ կացութիւնն ալ սկսած էր բարելաւուիլ: Երկար բանակցութիւններէ ետք վերջապէս Մխիթարեան վարժարանը 1975 թուականէն ետք կը վերաբանայ իր դռները նորակառոյց շէնքէն ներս [7, էջ 161-167]:

1981-1982 տարեշրջանին Մխիթարեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ձեռնարկէ Հայագիտական երկամեայ դասընթացքի, որ կը տեւէ շուրջ մէկ տասնամեակէ աւելի: Դասընթացքներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Հալէպի հայկական վարժարաններու ուսուցչուհիներ, երկրորդական վարժարաններէ շրջանաւարտուհիներ: Կը դասաւանդուի հայոց լեզու, գրաբար, հայոց պատմութիւն, մատենագրութիւն, գրականութիւն եւ այլն: Մասնակցողները դասընթացքի աւարտին կը ստանային համապատասխան վկայականներ [7, էջ 216; 218; 230; 270; 286; 300; 326; 422; 427; 453]:

Մխիթարեան վարժարանը Հալէպի առաջին հայկական երկրորդական վարժարանը եղած է: 1988 թուականէն ետք առաքելութիւնը շարունակած է մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ միջնակարգ երկսեռ բաժիններով: Վարժարանը իր յարկին տակ ընդունած է հայ եւ արաբ քրիստոնէայ աշակերտներ, ինչ որ դժուարացուցած է հայերէն լեզուի ուսուցման ընթացքը, սակայն առանց խոչընդոտներու: Ունեցած է մշակութային եւ մարզական գործունէութիւն: Վարժարանէն ներս հիմնուած է «Մխիթարեան Արիններու միութիւն» սկաւտներու եւ գայլիկներու համար: Վարժարանի նիւթական կարիքները հոգալու առաջադրանքով կազմուած է «Վարժարանիս Բարեկամներու Միութիւնը», կազմակերպուած է հայերէն եւ արաբերէն լեզուով թատերական հանդէսներ:

2012 թուականէն սկսեալ, Սուրիոյ պատերազմի թէժ պայմաններուն տակ, վարժարանը հարկադրաբար փակ կը մնար: 2017-2018 տարեշրջանին կը վերաբացուի սակաւ աշակերտութեամբ:

Եզրակացութիւն: Մխիթարեան միաբանութեան գոյութիւնը եւ ուսումնակրթական գործունէութիւնը Հալէպի մէջ պահանջքն էր համայնքի այն հայ երիտասարդներու, որոնք դեռ 1920-ական թուականներուն կրցած էին նկատել ուժացման վտանգի նախանշանները: Մխիթարեան հայրերը իրենց կրթական գործունէութեամբ, իրենց ստեղծած կրթարաններով կրցան Սփիւռքի համայնքներուն մէջ պատրաստել այնպիսի սերունդ, որոնք տէր կանգնեցան ոչ միայն հայապահպան խթանող ազդակներուն, այլեւ միաբանութեան կառոյցներուն՝ ի յարգանք հիմնադիր փառանքին:

Օգտագործուած գրականութեան ցանկ

1. Եղիայեան Բ., Մերունդի մը դաստիարակութիւնը, Անթիլիաս, 1962:
2. «Եփրատ» երկօրեայ թերթ, Բ. տարի, թիւ 137, 7 Նոյեմբեր 1928, Հալէպ, էջ 1:
3. Յուշամատենան 50ամեակին (1936-1986) Հալէպի Մխիթարեան վարժարանի, «Բազմավէպ» հանդէս, թիւ 3-4, 1990, Վենետիկ:
4. Նազարեան Էլի, Հալէպահայ կրթարաններ, Մխիթարեան վարժարան, «Զարթօնք» օրաթերթ, թիւ 121 (14.294), Ուրբաթ, 22 Փետր. 1985, Պէյրութ, էջ 3-4:
5. Չոլաքեան Յակոբ, Սուրիահայ դպրոցի պատմութիւն, Ա. հտ., Երեւան, 2021, էջ 534-535:
6. Միւրմէեան Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս, Պատմութիւն Հալէպի հայոց, երրորդ հատոր, Փարիզ, 1950:

7. Տէր-Ղազարեան Հ. Եփրեմ, Յուշամատեն 50ամեակի (1936-1986) Հալէպի Միփթարեան վարժարանի, Վենետիկ, 1990:

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОТЦОВ-МХИТАРИСТОВ В АЛЕППО

Фишенкджян Ани

*Институт истории НАН РА
Армения*

Аннотация

В постгеноцидные годы в Алеппо поселилось большое количество армянских беженцев. Одной из важнейших задач, стоявших перед общинным руководством, была организация духовно-просветительской жизни. Древние школы Алеппо, закрытые в период с 1915 по 1918 год, во время Первой мировой войны и депортации, сыграли важную роль в становлении системы местного образования. У них были хозяйственные помещения, епархиальное управление и возможность продолжать свои образовательные традиции.

Новообразованная община Алеппо также имеет школы, принадлежащие приходским, союзным, национальным, католическим, евангелическим, иностранным миссиям, организациям иностранной помощи, патриотическим союзам, частным лицам.

После учреждения трех армянских конфессий: апостольской, католической, евангелической и епархиальной власти, большая сеть школ присоединилась к национальным школам Армянской апостольской церкви или вошедших в ее состав союзных школ.

С целью устранения турецкого языка, преобладающего в обществе, целью армянских школ было обучение армянскому языку, придерживание традиций армянского воспитания, с целью сохранения своей идентичности.

Однако большинство национальных и союзных школ были детскими садами и дошкольными учреждениями. Выпускникам национальной начальной школы Алеппо было нелегко продолжить обучение в местном французском учебном заведении или поступить в Мелгонский колледж на Кипре, Армянскую семинарию в Бейруте или в Иерусалиме и другие университеты.

Преподавание армянского языка и армянское воспитание в армяно-католических школах были несовершенными. Говорили на армянском языке только во время церковных церемоний. Поэтому существование гимназии было насущным вопросом.

Ряд алеппо-армянских студентов и выпускников, заметивших опасность ассимиляции в 1920-х годах, связались с армянской интеллигенцией диаспоры Национального Прелатства Бериоской епархии. Они также обратились к отцам-мхитаристам в Венеции с просьбой основать мхитаристское учебное заведение в армянонаселенной общине Алеппо. Реакция мхитарян не запоздала. Они основали собственную школу, разработали учебный план, адаптировав его как к Конгрегации Мхитаристов, так и к местному учебному плану.

Действительно, мхитаристы своей образовательной деятельностью и основанными ими школами смогли подготовить поколение в Диаспоре, которое не только поддержало бы стремление к сохранению армянской идентичности, но и поддержало бы структуры Конгрегации.

Ключевые слова: Венеция, Конгрегация Мхитаристов, Алеппо, Образовательные, католик, французское правительство, Средняя школа, национальный.

Summary

In the post-genocide years, a large number of Armenian refugees settled in Aleppo. One of the most important tasks facing the community leadership was the organization of spiritual-educational life. The ancient schools of Aleppo, which were closed from 1915 through 1918, during the First World War and the deportation, played an important role in the establishment of the educational system. They had building facilities, diocesan control and the opportunity to continue their educational traditions.

The newly formed community of Aleppo had schools belonging to the parishes and organizations. There were schools of the Apostolic, Catholic and Evangelical churches as well as schools run by foreign missionaries and philanthropic organizations, as well patriotic unions and individuals.

After the establishment of the three Armenian denominations: Apostolic, Catholic and Evangelical led their Diocesan authorities to establish a large network of schools joined the parochial schools of the Armenian Apostolic Church or became part of the Union Schools.

With the intention of eliminating the Turkish language which was prevalent in the community, the goal of the Armenian schools was to teach the Armenian language and educate them to be real Armenians. Thus preserving and perpetuating their Armenian identity.

However, most of the national-union schools were kindergartens and preschools. It was not easy for the graduates of Aleppo National Elementary School to continue their studies at a local French institution or attend the Melgonian College in Cyprus, the Armenian Seminary in Beirut or other universities in Jerusalem.

The teaching of the Armenian language and the Armenian upbringing in the Armenian Catholic schools were imperfect. Only Armenian was spoken during church ceremonies. Therefore, the existence of a high school was an urgent issue.

A number of Aleppo-Armenian students and graduates, who noticed the danger of assimilation in the 1920s, contacted Diaspora Armenian intellectuals of the National Prelacy of the Berio Diocese. They also appealed to the Mekhitarist fathers in Venice to establish a Mekhitarist educational institution in the Armenian-populated community of Aleppo. The response of the Mkhitaryans was prompt. They set up their own school, developed a curriculum, adapting it to both the Mekhitarist Congregation and the local curriculum.

Indeed, the Mekhitarists, through their educational activities and the schools they founded, were able to prepare a generation in the Diaspora that would not only support the aspirations for the preservation of the Armenian identity, but also support the structures of the community.

Keywords: Venice, Mekhitarist Congregation, Aleppo, educational, Catholic, French government, secondary school, national.

Получено:04.04.2022

Рассмотрено:09.04.2022

Принято:11.04.2022

Received 04.04.2022

Reviewed 09.04.2022

Accepted 11.04.2022